

dzenie ideowe i ma ambicje tworzyć nową poezję religijną, nie widać jakiegos szczególnego progresu dla literatury kaszubskiej. Poczynione tutaj skrótozo zestawienia dwu różnych literatur etnicznych ukazują zatem specyficzną „osobność” (jak by rzecz nazwał zwolennik tej twórczości) albo „gettyzację” (jak by powiedział przeciwnik) kaszubskiej liryki. W pośredni zatem sposób antologia *Skrę* ukazuje groźne dla przyszłości liryki kaszubskiej zjawisko petryfikowania się środków artystycznych, rodzaj samozadowolenia autorów, przekonanych, iż samo pisanie po kaszubsku wystarcza, aby uchodzić za literata.

Na koniec wypadaloby odpowiedzieć na zadane w tytule artykułu pytanie: czy iskry to już ogień? Doceniając trud piszących po kaszubsku, można sformułować tezę, że ogień rozniecony przez analizowaną tutaj antologię stanie się rzeczywistością mentalną wielu czytelników. To płomienie, które w pozytywnym znaczeniu ogrzewają i oświetlają. Warto jednak pamiętać, iż ogień to żywioł, a zatem jest w nim miejsce tak na kreację, jak i destrukcję. Rozniecony ogień poezji – także więc pali i oczyszcza. Może zatem kolejna antologia współczesnej liryki kaszubskiej przyniesie nowe treści, których tak wyczuwalnie brak w aktualnej twórczości.

Daniel Kalinowski

Anna Zelenková, *Medzi vzájomnosťou a nevzájomnosťou. Sondy do česko-slovenských a slovensko-českých vzťahov*. Slovanský ústav AV ČR, Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, Praha – Nitra 2009.

Téma knihy Anny Zelenkové předznamenává již zvolené motto – citát Štefana Krčméryho, jemuž autorka věnovala samostatnou monografii (*Slovenská prozódia a verzifikácia v rukopise Štefana Krčméryho*, 2006): „Československá jednota... bude mať iný zvuk, farbu a vôňu na západe a iný na východe“. Právě oně Krčmérym metaforicky pojmenované jinakosti česko-slovenského a slovensko-českého spožití je věnována monografie, skládající se ze souboru kapitol, jejíž části už byly průběžně publikovány při několikaleté přípravě knihy. Důležité místo mezi nimi zaujímá úvodní koncepční stať Metodologické reflexie a východiska. Autorka v ní obhajuje své pojetí česko-slovenského meziliterárního společenství jako vnitřně rozporného komplexu vztahových (vzájemnostních a nevzájemnostních) procesů, s obligatorní přítomností prvků harmonizujících (integrujících), komplementárních, a stejně tak i diferenciacních, jež autorka specifikuje v pojmech „nepochopenie, polemika až rozpor“. Jeden ze zdrojů této „nevzájemnosti“ autorka naznačuje již samotným sémantickým zrovnoprávněním výrazu česko-slovenské a slovensko-české vztahy. De facto tím vyvažuje vžitou představu předávání a přetváření vývojových impulzů v rámci tohoto meziliterárního společenství, podle níž byl poměr mezi literaturou „zákonodárnou“, „mateřskou“ a „přijímající“, „odvozenou“, jinak též mezi „centrem“ a „periferií“ (tedy směřování vývojových impulzů na straně jedné a vstřicných proudů na straně druhé) předurčen již samotnými lexikálně-sémantickými prostředky.

Z autorčiny díkce lze vyvodit jistou míru ztotožnění pojmu nevzájemnost s termínem asymetričnost, jenž je v monografii opakovaně zmiňován (slovacitě připisoval český kontext podle jejího názoru spíše úlohu motivického a tematického substrátu, kdežto vlastní impulzy v slovenském kontextu hodnotila česká strana spíše jako impulzy genologicko-strukturální povahy). Autorka vysvětluje historicky podmíněné kořeny této asymetrie, když podrobně rekapituluje vybrané fáze meziliterárního procesu spjaté s praktickou aplikací „vlivologie“ se vši kauzální mechanikou příčiny a následku, akce a reakce, odevzdání a přijetí. Zpochybňování či přímo odmítání této struktury bylo, jak autorka dokládá, ztotožňováno nezřídka se separatismem, přičemž šlo daleko spíše o přirozený reverz centristického pojetí vzájemnosti, manifestovaný z české strany politickou koncepcí československého národa. Autorka pro tento přirozený protipohyb používá termín nevzájemnost. Navazuje přitom na úvahy Slavomíra Wollmana, který ve studii *Vzájemnost a nevzájemnost jako předmět jazykové literárního bádání* (2000) označil za cíl studia česko-slovenských vztahů zachycení dvou prolínajících se paralelních linií směřujících k národní identitě, specifičnosti, jinakosti – v kontrastu k tradičně (zejména českou stranou) chápaným pojmům vzájemnost, kontext či dokonce jednota. Při specifikaci tohoto termínu pracuje mj. s binární opozicí „domácí – cizí“, jež z české strany byla vnímána jinak než ze strany slovenské (slovenská kultura byla v českém pojetí vzájemnosti chápána jako varianta „domáciho“, česká kultura v slovenském kontextu jako prototyp „blízkého“, nicméně nikoli „domáciho“). „Reciprocita ‚slovacity‘ neprebíehala podobne ako v iných blízkých slovanských

literaturach ako transformácia cudzieho literárneho javu, ale najmä kontaktovo, empiricky, veľaokrát ako potreba odstránenia slovenských osobitostí a zvláštností, ak by rozbíjali predstavu spoločného celku vydávaného za vzájomnosť.“ (s. 26)

V duchu položené otázky po formách a systémovom zažatí projevů nezájemnosti v česko-slovenských a slovensko-českých vzťahoch autorka pracuje s širokou škálou vzťahových modelů – od binární opozice a jejího rubu, integrujícího dostředivý fenomén československého, po – řečeno slovy P. Zajace – „modálne pole so širokou škálou interferencií“, pričomž využíva mj. metodologického podloží Ďurišinovy systematiky meziliterárnosti. Tuto mozaikovou, měnící se tvárnost česko-slovenského dotýkáni a potýkáni autorka dokumentuje na materiálově bohatých sondách, v nichž prokazuje jak dobrý přehled o dosaženém stupni poznání česko-slovenských meziliterárních (a mezikulturních) vzťahů, tak detailní vědomosti o specifických dílčích fázích tohoto procesu. Pro příklady česko-slovenské nezájemnosti se autorka vrací do poloviny 19. století, kdy generace štúrovců dovršila proces etnicko-jazykové emancipace slovenského národa, a poté na počátek století dvacátého, kdy vyšel český překlad spisu Samuela Czambela *Minulost, přítomnost a budoucnost česko-slovenské národní jednoty* (1904), chápaný českou stranou jako projev politicky motivované ideologie separatismu (*Nezájemnost v česko-slovenských vzťahoch* ako prvok „vzájomnej inakosti“ – Ľudovít Štúr a Samo Czambel). Přínosné jsou její pohledy na produkci českých slovacik na přelomu 19. a 20. století (*Literárnohistorické reflexie a sondy*) či na „protocestopisný“ žánr reprezentovaný prózami Jana Helceleta, Viléma Dušana Lambly a Františka Ladislava Riegera (*Tri cestopisy zo Slovenska z rokov 1843–1848*). Dokladem autorčina dlouhodobého badatelského zájmu je rekapitulace jedné etapy historie jejího momentálního pracoviště, Slovenského ústavu AV ČR (*Začiatky slovakistiky v Slovanskom ústave v Prahe v mezivojnovom období*) a stejně tak textové pasáže věnované Franku Wollmanovi (*Frank Wollman a Slovensko*) a Štefanu Krčmérymu (*Neznáme rukopisy Štefana Krčméryho v pozostalosti T. G. Masaryka*). Zvláštní pozornost si pak zaslouží novátorský příspěvek K začiatkom slovenskej ženskej literatúry v almanachu Nitra. Aniž by autorka přejímala teoretická a metodologická východiska některé z módních škol tzv. gender studies, s důrazem na faktografickou průkaznost zpracovává dosud poměrně opomíjenou tematiku pozvolného kvalitativního i kvantitativního vzestupu literární tvorby ženských spisovatelek v kontextu nepříliš utěšené genderové situace ve slovenské společnosti poloviny 19. století. Rozsáhlá stať, jak podtitul ukazuje (*Johana Miloslava Lehocká a česko-slovenský kontext v 40. letech 19. storočia*), má blízko spíše k monografickému zpracování dosud opomíjené osobnosti jedné z prvních slovensky píšících básníček. Je cenná jak zmapováním širšího kontextu, poukazujícího na živé kontakty českých a slovenských příslušnic intelektuálních elit, tak podrobnou interpretací zapomenutých textů v rukopisných torzech české verze druhého ročníku almanachu Nitra (jedno z torz Nitry bylo objeveno v pozůstalosti A. Pražáka). Tento rukopis doplňuje již existující prameny k první tištěné knize psané štúrovskou slovenštinou o důležitý prvek umožňující v budoucnu podrobnou textovou analýzu všech tří zachovaných textových variant. Neméně cenným ziskem kapitoly je zdokumentování slovenské ženské literární tvorby v období před založením spolku Živena roku 1869, tedy faktické posunutí počátků emancipace ženských kulturních aktivit ve slovenské literatuře o čtvrtstoletí do minulosti.

Milan Pokorný

Ewa Mazierska, *Polish Postcommunist Cinema. From Pavement Level*. Oxford, Bern, Berlin, Brüssel, Frankfurt/Main, New York, Wien: Peter Lang 2007 (*New Studies in European Cinema*, Vol. 4), ss. 299.

Die unbefriedigende „fehlende“; enttäuschend ist ja deren Fehlen, nicht die Innovationsfähigkeit als solche; FM] ästhetische Innovationsfähigkeit des polnischen Films nach dem politischen Umbruch bildet auch in dieser Studie einen wesentlichen Akzent. Ewa Mazierska, Absolventin der Universitäten in Warschau und Łódź, seit mehr als zehn Jahren Dozentin an der University of Central Lancashire, Autorin einer Reihe von umfassenden Publikationen über den europäischen Film (*The Cinema of Nanni Moretti: Dreams and Diaries*, London 2004; *From Moscow to Madrid: Postmodern Cities, European Cinema*, London 2003) sowie von *Women in Polish Cinema*, Oxford 2006), verdeutlicht bereits in einem einleitenden Zitat, dass die polnische natio-